

Åsens fäbodstuga med stall, en gång fäbod åt gårdarna på Sollerön har anor från 1800-talets början.

Fäbodstugan som fick en andra chans

Det räckte med ett enda foto för att Malin och Tommy Hammarbäck skulle fastna för den timrade 1800-talsstugan som stått obebodd och blickat ut över Siljan i sjuttio år. Med ett nyvaknat intresse för byggnadsvård och allmogemöbler har de blåst nytt liv i fäboden, vars historia sträcker sig ända till 1600-talet.

TEXT JONATAN MARTINSSON | FOTO LINDA ROMPPALA

Vid ytterdörren står ett skåp från en fäbod i Skattungbyn utanför Orsa. Nu lyser det renskrubbat i dalablått och engelskt rött, men när de köpte det såg det ut att ha legat i en lada i evigheter.

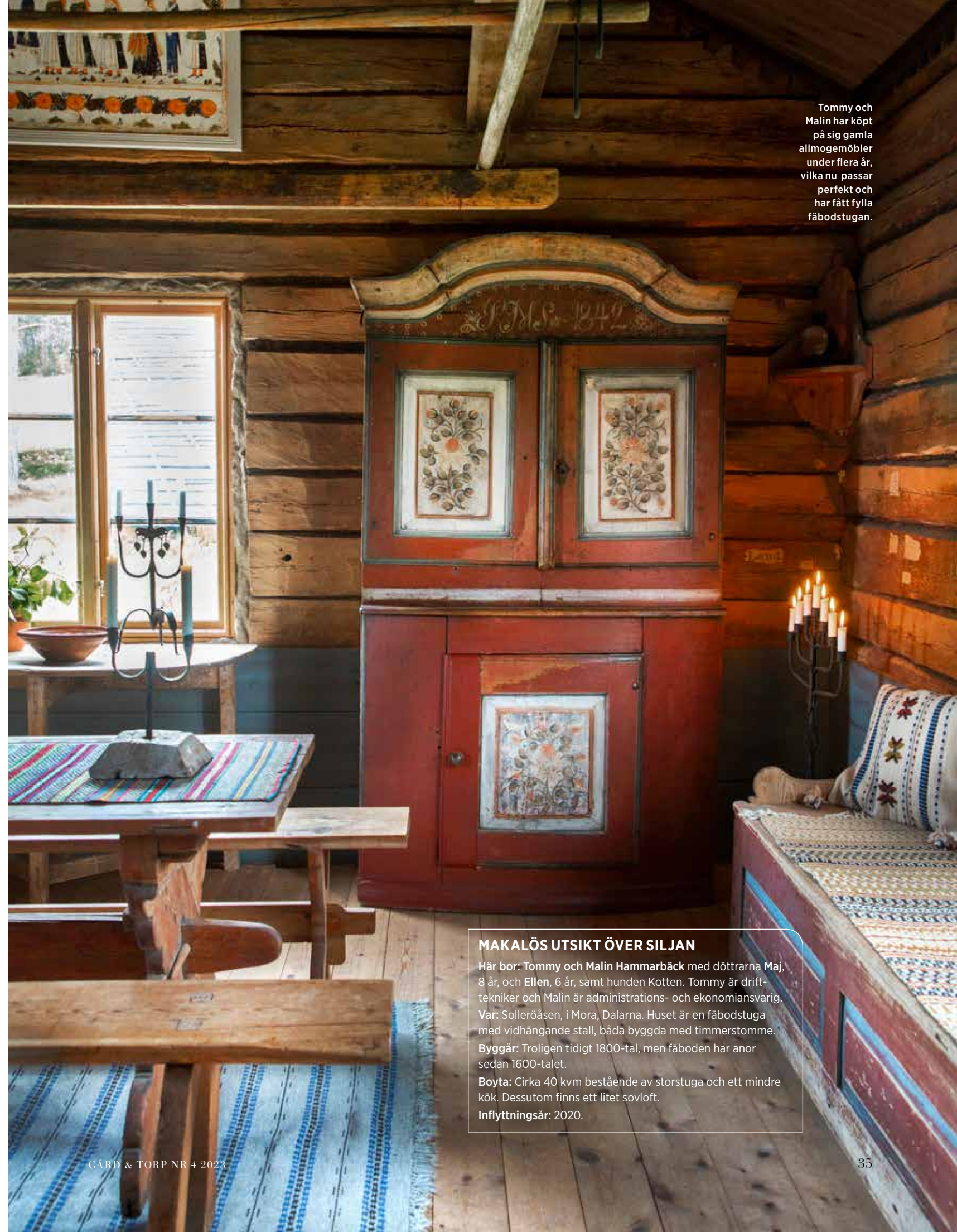
Det började med en besvikelse. Malin och Tommy Hammarbäck var på jakt efter ett fritidshus i närheten av sitt hem i Leksand och hade hittat en stuga som kändes rätt. De lade ett bud för att sedan se hur huset plockades bort från Hemnet. Senare fick de veta att stugan sålts till en annan köpare för samma pris som de erbjudit. Nedslagna lade de upp en förfrågan på en köp och säljgrupp på Facebook om att de letade efter en stuga som var till salu. Först hände ingenting, men efter ett par månader dök det upp ett meddelande som fängade deras intresse.

– Vi fick en enda bild på stugknuten och utsikten över Siljan. Vi blev sålda ganska direkt. När vi sen kom dit visade det sig att han som skulle sälja stugan till oss var den som köpt den första stugan som vi la bud på, säger Malin!

ATT DET VAR utsikten som fängade paret Hammarbäck är lätt att förstå. Belägen 300 meter över havet har Åsens fäbod milsviid utsikt över Siljans blåa yta. Fäboden har anor från 1600-talet och ägdes länge av gårdarna på Sollerön i västra delen av sjön. När sommaren kom skeppades boskapen över vattnet och drevs så småningom av vallkullorna till fäboden uppe på åsen. Den timrade stugan som Tommy och Malin köpte hade byggts i omgångar under 1800-talets början och sedan använts flitigt. Bland annat sägs det att barn fötts i stugan, men sedan mitten av 1900-talet hade den stått obebodd. Till en början tänkte paret bygga om stugan till ett fritidshus med modern standard, men snart kände de att husets historia inte gick att blunda för.

– Vi insåg att andan i stugan talade ett helt annat språk än vad vi hade tänkt från början. Och ju mer vi gjorde desto mer förstod vi hur vackert det kunde bli. Att lyfta fram det gamla och genuina blev ganska snabbt självklart, säger Tommy.

I april 2020 fick de tillträde till stugan, lagom till att pandemin lamslog världen. När alla uppmanades hålla sig borta från folksamlingar passade det ganska bra att åka upp på Solleröåsen tillsammans med de två döttrarna och påbörja projektet att →

Tommy och Malin har köpt på sig gamla allmogemöbler under flera år, vilka nu passar perfekt och har fått fylla fäbodstugan.

Malin och Tommy Hammarbäck med döttrarna Maj och Ellen.

Några av tidningssidorna som satt uppklistrade på väggarna när Tommy och Malin tog över stugan fick vara kvar.

MAKALÖS UTSIKT ÖVER SILJAN

Här bor: Tommy och Malin Hammarbäck med döttrarna Maj, 8 år, och Ellen, 6 år, samt hunden Kotten. Tommy är drifttekniker och Malin är administrations- och ekonomiansvarig.

Var: Solleröåsen, i Mora, Dalarna. Huset är en fäbodstuga med vidhängande stall, båda byggda med timmerstomme.

Byggår: Troligen tidigt 1800-tal, men fäboden har anor sedan 1600-talet.

Boyta: Cirka 40 kvm bestående av storstuga och ett mindre kök. Dessutom finns ett litet sovloft.

Inflyttningsår: 2020.

Arbetet med fäbodstugan har gett Tommy och Malin ett intresse för traktens historia. Skåpsången är målad av dalmälaren Jufwas Anders Ersson.

Det har huset lärt oss!

- Att renovera långsamt. Då hinner du tänka till innan du gör något förhastat.
- Vikten av förberedelse när du börjar med ett projekt – både vad gäller budget och det praktiska.
- Att hämta inspiration lokalt. Vi blir lätt hemmablinda, när vi har så mycket vackert precis runt hörnet.
- Det är helt okej att fråga och ta hjälp om det är något du känner dig osäker på.
- Det finns så mycket fint och hållbart i gamla möbler, textilier och byggmaterial till knappt något pris

alls. Det är värt att återbruka så mycket som möjligt även av detta skäl.

VÅRT STÖRSTA MISSTAG:

Vi var lite väl ivriga i början, vilket vi inte märkte förrän den första vintern kom, då vi inte kunde göra något i fäboden. Det gav oss en ofrivillig men nyttig paus. Även om det var väldigt roligt var det samtidigt slitsamt, märkte vi när vi kunde ta det lite lugnare och fokusera mer på barnen och det vanliga hemmet.

”På utsidan har vi petat in mossa mellan stockarna. I början var det väldigt mycket möss inne i stugan, men ju mer vi har tätat desto färre möss har kommit in”

väcka liv i fäbodstugan. Det första de tog sig an var att få ordning på det gamla stallet som ligger vägg i vägg med stugan.

– Vi kände att vi behövde en plats att vara på när vi satte i gång med renoveringen inne i stugan. Så vi fick först räta upp stallet för det stod helt på sniskan. Sedan lade vi in en grusbädd och ett golv, berättar Tommy.

När stallet stod rakt skiftade fokus till bostugan. Efter att ha stått obebod så länge var den i stort behov av omvårdnad. Visserligen hade den tidigare ägaren påbörjat en renovering, men fortfarande fanns mycket kvar att göra.

– Han hade börjat regla upp och tänkte sätta gipsskivor, men efter att ha funderat lite plockade vi bort nästan allt så att vi fick de rena timmerväggarna, fortsätter Malin.

Efter att de skrapat bort gamla tidnings- och tapetresterna och skurat väggarna med såpa två gånger fick det gamla timret en helt ny nyans. I stället för att tilläggisolera har Tommy och Malin tätat med lindrev och mossa.

– Det viktigaste är att det är tätt. På utsidan har vi petat in mossa mellan stockarna. I början var det väldigt mycket möss inne i stugan, men ju mer vi har tätat desto färre möss har kommit in, säger Tommy.

MED RÖTTER I både Hälsingland och Dalarna har paret präglats av de båda landskapens olika uttryck och låtit stugans två rum få lite olika känsla. I det stora rummet möts man av ett mer avskalat uttryck med de rena timmerväggarna. I köket har de satt lumppapp på väggarna och stänkmålat i rött och blått. Listen upp mot taket har målats med klara färger.

– Vi har inspirerats av både dalagårdar och hälsingegårdar. I Hälsingland var man mycket rikare än här i Dalarna, så där är det mer pampiga rum och målerier, vi har tagit lite av varje och satt vår egen prägel på det, säger Tommy.

En av de saker som sticker ut i stugan är

de rödmålade kyrkspånen som pryder en av innerväggarna i det stora rummet. Spånen i kärnfuru används vanligtvis som ytskikt utomhus.

– Ur ett byggnadsvårdsperspektiv är det fel att vi gjorde så, men vi tyckte att det var så fint och vi ville sätta vårt avtryck på huset, säger Tommy som berättar att inspirationen kom från ett rum som arkitekten Gert Wingårdh hade inrett.

– Det var där vi såg det först, men när man är ute och åker här kring Siljan inser man att det sitter kyrkspån överallt och då började jag luska i det. Det visade sig att det faktiskt fanns ett företag i Hälsingland som tillverkade kyrkspån, så vi tog kontakt med dem och köpte spånet där.

– Det var otroligt pilligt att sätta upp. Det tog lång tid att få det på plats, men vi blev väldigt nöjda, fyller Malin in.

Ytterdörren är en annan del där paret satt sitt avtryck. När de tog över fäbodstugan satt det en glasörr i dörröppningen men de ville ha något som passade bättre in. Trädörren som pryder huset nu är från 1700-talet och hittades på auktion. Överljusfönstret är byggt av gamla fönsterbågar som fanns i det gamla stallet. Problemet var att den nya dörren saknade lås, men ett Tradera-fynd löste det bekymret.

– Jag köpte ett gammalt lås för att jag tyckte att det såg ut att passa in i nyckelhålet som fanns i dörren. När jag sköt in låset passade det perfekt, det kändes som att det var gjort för den här dörren. Det var världens lyckoträff, berättar Tommy och fortsätter:

– Det är det som är så häftigt med återbruk, att det fortfarande går att använda de här gamla grejerna från 1700- och 1800-talet.

Under hela renoveringsprocessen har paret också letat möbler som kan matcha stugans historia. Nu rymmer den flera välbevarade allmogemöbler, bland annat en skåpsång som är målad av den kända dalmälaren Jufwas Anders Ersson och ett

Kyrkspånen som pryder väggen är gjorda av kärnfuru.

Hantverksglädjen lyser i nästan varenda pryl i huset. Som i dessa broderade kuddar.

Ytterdörren från 1700-talet köptes på auktion och låset hittades på Tradera.

Väggarna i köket är klädda med lumppapp och stänkmålade. Färgerna går igen i de glatt dekorerade taklisterna.

Vedspisen har restaurerats och återfått sin forna svarta glans.

Utsikten över Siljan är storslagen, här är man nära både vatten och blånande kullar.

”I Hälsingland var man mycket rikare än här i Dalarna, så där är det mer pampiga rum”

flådigt skänkskåp från Siljansnäs. För Malin har allmogemöblerna funnits med ända sedan barndomen, hennes föräldrar har alltid varit intresserade av hantverket, men för Tommy kom intresset senare.

– Här runt Siljan har vi haft jättemånga målare som målade allmogemöbler och de vandrade runt i både Dalarna och Hälsingland, så många av möblerna som finns i Hälsingland är målade av dalakarlar. Och man kan känna igen deras stil, så när vi har kommit över möbler har vi oftast kunnat luska ut vilka målare som målat just den här möbeln, berättar Tommy.

NÄR DE KÖPTE fäbodstugan gjorde Tommy och Malin en tioårsplan för upprustningen, men redan nu börjar de se slutet på renoveringen. Inne i storstugan är det lister och foder som saknas på några ställen, och så ska loftet över köket göras i ordning. På utsidan är det kommande stora projektet att bygga en brokvist. Men innan dess tänker de åka runt på Sollerön för att titta på gamla gårdar och hämta inspiration.

– Till sommaren kommer det nog vara så gott som klart. Men sedan har vi funderat på att flytta hit ett härbre, det har stått flera byggnader på gården tidigare. Och så vi vill även ha en jordkällare, berättar Malin.

Oavsett vad framtiden har att erbjuda är de otroligt nöjda att det blev just den här stugan som de fick ta över. Paret beskriver åren med fäbodstugan som en resa där den nyvunna kunskapen om byggnadsvård och platsens historia gjort projektet ännu mer givande.

– Det fina är att det inte är vilken sportstuga som helst, utan att det är en kulturhistorisk byggnad som vi ger nytt liv. Alla fäbodar har sin historia och det finns jättemycket historia i den här fäbodmiljön, som vi nu blir en del av. Det känns definitivt som att vi har gett stugan en andra chans. Jag tycker nästan att man känner det när man kommer upp hit, att stugan är tacksam, säger Tommy. ●

Mössbordet kommer från en gammal fäbod i Rättvikstrakten.

SOLLERÖNS FÄBODAR

GÅRDARNA PÅ SOLLERÖN I SILJAN började bruka fäbodar redan på 1600-talet. Framåt senvåren fraktades boskap och vallkullor över vattnet till Siljans sydvästra strand, proceduren kallades buföring. Väl framme stannade boskapen och vallkullorna först till i hemfäbodarna som låg nära strandkanten. Efter en tid, när betet började sina, vandrade de upp till mellanfäbodarna som låg en bit upp i skogen. Här fanns det bara mindre åkrar och boskapen betade framför allt i skogsmarkerna. Till sist drev vallkullorna djuren upp till långfäbodarna, ännu en bit bort från Siljans strand. Här levde de under enkla förhållanden. När hösten kom gjorde de vandringen tillbaka igen och stannade till en tid vid varje fäbod. Oftast återvände de inte till Sollerön förrän vid allhelgonahelgen.